

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Олег ТОДОЩАК
« 15 » _____ 2026 року

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Бугасць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол №2) від «09» листопада 2022 року та змінена рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 6) від «18» березня 2024 року)

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету

«Одеська юридична академія»

№13 від «12» червня 2026 року

Присутні:

Завідувач кафедри д.ю.н., професор Харитонova О.І.; проректор з навчальної роботи, професор кафедри д.ю.н, професор Ульянова Г.О – науковий керівник.; доцент кафедри к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.; доцент кафедри к.ю.н, доцент кафедри к.ю.н., доцент Бааджи Н.П.; доцент кафедри к.ю.н., доцент Еннан Р.Є.; доцент кафедри к.ю.н., доцент Галупова Л.І.; д.ф.

(Ph.d) у галузі права, доцент кафедри Мартинюк І.В.; Бугаєць А.С. – аспірантка, лаборант кафедри Омельченко А.С.

3 присутніх – 2 доктори юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук, 1 доктор філософії у галузі права – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Бугаєць Альони Сергіївни на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувачки ступеня доктора філософії Бугаєць А.С. за результатами дисертаційного дослідження на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної теми, розкрила мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризувала його об'єкт та предмет, виклала науково-практичну значимість роботи, надала відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір проблематики дисертаційного дослідження, здобувачка зазначила, що штучний інтелект, відомий також під скороченням ШІ, став однією з найбільш трансформаційних технологій в історії людства. Від автономних транспортних засобів і віртуальних помічників до охорони здоров'я та робототехніки, від наукового прогнозування до поля бою – штучний інтелект здійснив революцію в різних галузях і має потенціал для їхньої подальшої трансформації. Позаяк технології ШІ продовжують

розвиватися, стають все більш популярними, а в їхній розвиток вкладаються все більші ресурси, нагальною є проблема належного правового регулювання ІІІ.

Одним із ключових викликів у цьому відношенні є питання прав інтелектуальної власності у системах ІІІ. Проектування та розробка цих систем передбачає створення складних моделей, що вимагають належного правового захисту. Однак, визначення прав власності на інтелектуальну власність в системах ІІІ може бути складним через унікальні характеристики такого феномену як штучний інтелект. Особливо це помітно у зв'язку з появою так званого генеративного штучного інтелекту та нейронних мереж, які засновані на алгоритмах машинного навчання, подібних до тих, що використовуються людським мозком, зокрема у вигляді розпізнавання зображень, розпізнавання мови та обробки мови.

Оскільки моделі ІІІ стають все більш досконалими та використовуються все ширше, потреба в правовому регулюванні прав інтелектуальної власності стає все більш важливою. Це зумовлює необхідність поглибленого аналізу правових основ регулювання штучного інтелекту і прав інтелектуальної власності, а також їхнього можливого поєднання в міжнародному праві, в регіональних та національних правових системах, що може дозволити напрацювати конкретні пропозиції про адекватну та ефективну систему захисту прав інтелектуальної власності в епоху ІІІ.

За результатами проведеного дослідження сформульовано наукові положення, пропозиції та висновки:

а) уперше:

обґрунтовано, що сучасне міжнародно-правове регулювання права інтелектуальної власності трансформується із системи спеціалізованих міжнародних договорів у комплексний міжгалузевий міжнародно-правовий режим, який функціонує на перетині міжнародного торговельного права,

міжнародного права прав людини, інформаційного права, що зумовлено розвитком технологій штучного інтелекту та цифрових платформ;

запропоновано цілісну концепцію основ міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності в умовах розвитку штучного інтелекту, в складі трьох елементів: загальних принципів міжнародного права та права прав людини, поточних міжнародних договірних та звичаєвих норм і практики, що в сукупності формують міжнародно-правовий режим права інтелектуальної власності, та напрацювань філософсько-правової та етичної думки, що виражені в актах м'якого права стосовно поняття, права та етики штучного інтелекту;

запропоновано людиноцентричний підхід до розвитку міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності, відповідно до якого баланс між правом інтелектуальної власності як майновим правом та його соціальною функцією має визначатися з урахуванням впливу технологій штучного інтелекту, цифрового середовища та міжнародних стандартів захисту прав людини;

удосконалено:

- періодизацію розвитку міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності та запропоновано авторський підхід, який ґрунтується на критерії зміни технологічних передумов створення та використання результатів інтелектуальної діяльності та включає: технологічний етап (від виникнення перших привілеїв до середини XX століття), орієнтований на охорону традиційних об'єктів творчої діяльності (друкарство; технологічне виробництво); цифровий (програмно-інформаційний) етап (кінець XX – XXI століття), пов'язаний із розробкою та започаткуванням міжнародно-правової охорони комп'ютерних програм, програмного забезпечення та інших цифрових об'єктів права інтелектуальної власності; алгоритмічний етап (XXI століття від появи перших положень про штучний інтелект до сьогодення), зумовлений розвитком технологій штучного інтелекту, який характеризується формуванням нових підходів до

визначення суб'єктів, об'єктів та механізмів міжнародно-правової охорони результатів інтелектуальної діяльності;

- наукові підходи до визначення сучасної структури міжнародно-правового регулювання інтелектуальної власності шляхом обґрунтування взаємозалежності системи Паризької та Бернської конвенцій, Угоди ТРІПС, режиму ТРІПС+ та міжнародного права прав людини як взаємодоповнюючих елементів єдиного механізму охорони результатів інтелектуальної діяльності;
- концепцію регулювання штучного інтелекту та доведено, що розвиток штучного інтелекту не створює автономної сфери правового регулювання, а виступає фактором інтеграції міжнародного права прав людини, міжнародного права інтелектуальної власності, міжнародного гуманітарного права та актів «м'якого права» у єдиний міжнародно-правовий режим регулювання технологій штучного інтелекту;

в) дістали подальшого розвитку:

- теоретичний доробок філософської та філософсько-правової науки щодо визначення штучного інтелекту та етико-правових аспектів буття та розвитку штучного інтелекту, в тому числі відносно визначення таких понять як «автор», «авторство», «співавторство» та «авторське право» з урахуванням розвитку штучного інтелекту;

- положення щодо особливостей розвитку права Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту та права інтелектуальної власності шляхом обґрунтування висновку про формування самостійного регіонального правового режиму регулювання штучного інтелекту, який розвинувся від актів «м'якого права» та рекомендаційних документів до системи обов'язкових нормативно-правових актів, центральне місце серед яких займає Акт ЄС про штучний інтелект, що забезпечує комплексне регулювання використання технологій ШІ та охорони прав інтелектуальної власності.

Після завершення доповіді Бугаєць А.С. присутніми поставлені такі **запитання:**

Завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, д.ю.н., професор Харитонova О.І.: У дисертації Ви виходите з антропоцентричного підходу до права інтелектуальної власності, тобто визнаєте, що автором може бути лише людина. Однак, в роботі ви цитуєте праці професорки Харитонової, в тому числі, щодо штучного інтелекту як можливого суб'єкта права. Чи не є Ваш суворий антропоцентричний підхід надто обмеженим? Можливо, нам варто розглянути можливості для визнання за штучним інтелектом хоча б певних елементів суб'єктності, а отже й наділення його правами інтелектуальної власності?

Відповідь: Я виходжу з антропоцентричного підходу свідомо, оскільки він прямо випливає з чинних конституційних і цивільно-правових засад права України. Статті 41 і 54 Конституції України пов'язують право інтелектуальної власності з результатами інтелектуальної та творчої діяльності людини. Аналогічно, книга четверта Цивільного кодексу України визнає суб'єктами прав лише фізичних та юридичних осіб. На міжнародному рівні ситуація аналогічна. Ні право Ради Європи, ні право ЄС не визнають штучний інтелект суб'єктом правовідносин. Наприклад, Рамкова конвенція Ради Європи про ІІІ покладає зобов'язання на держави, а Акт ЄС про штучний інтелект — на розробників, постачальників і користувачів систем, але не на сам ІІІ. Тому антропоцентричний підхід не обмежує правове реагування, а, навпаки, дозволяє зберегти системність права. Він дає змогу регулювати результати діяльності ІІІ через правоволодіння, відповідальність і спеціальні режими охорони, не руйнуючи фундаментальні принципи цивільного та конституційного права.

Доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, к.ю.н., доцент Галупова Л.І.: Виходячи з Вашої відповіді на попереднє питання та Вашої опори на Конституцію України та цивільний кодекс України при проведенні цього міжнародного-правового дослідження, скажіть, будь ласка, наскільки реалістичним, на Вашу думку, є впровадження

міжнародно-правових стандартів в законодавство України при регулюванні питань права інтелектуальної власності і штучного інтелекту?

Відповідь: На мою думку, використання європейських стандартів є не лише реалістичним, а й нормативно обов'язковим. Стаття 9 Конституції України прямо передбачає, що чинні міжнародні договори є частиною національного законодавства. Крім того, Угода про асоціацію з ЄС, зокрема стаття 405, встановлює обов'язок поступової гармонізації законодавства України у сфері інтелектуальної власності.

Водночас, враховуючи особливості законодавства України, у дисертації я виходжу з того, що імплементація не має бути механічною. Йдеться про поетапне наближення до стандартів ЄС, із використанням гнучких інструментів, таких як співрегулювання, регуляторні пісочниці, *soft law*. Саме такий підхід зараз пропонує Міністерство цифрової трансформації. Відповідно, я роблю висновок, що європейські стандарти використовуються як нормативний орієнтир, але з урахуванням українського контексту, стану правозастосування та меж розсуду держави.

Доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, к.ю.н., доцент Бааджи Н.П.: Існує актуальна проблема не тільки захисту авторським правом та більш широко правами інтелектуальної власності об'єктів, створених за допомогою ІШ, але й боротьби із зловживанням ІШ при створенні псевдотворчих продуктів. Наприклад, Галина Олексіївна Ульянова багато пише про боротьбу із зловживанням штучним інтелектом в освіті. У Вашій роботі ви згадуєте питання ідентифікації матеріалів, створених за допомогою ІШ, як інструменту боротьби з подібними зловживаннями. Ви не могли б зупинитися на цьому докладніше?

Відповідь: Дякую Вам за це актуальне питання. Маю констатувати, що існує гостра потреба в чіткому розмежуванні продуктів, створених інтелектуальною працею людини, і таких, що створені штучним інтелектом. Без хоча б ідентифікації контенту, створеного ІШ, застосування чинних

міжнародно-правових норм та положень національного законодавства України щодо права інтелектуальної власності стає практично неможливим. Наприклад, як без цього застосувати положення Закону України «Про авторське право і суміжні права», які стосуються оригінальності і творчого внеску людини? Водночас, ухвалений в 2022 році закон вводить категорію неоригінальних об'єктів, створених комп'ютерною програмою. Це інший правовий режим ніж той, що застосовується до контенту, створеного автором-людиною. Щоб визначити, який саме режим застосовується, потрібно розуміти, як створено конкретний результат: людиною, автономною системою ШІ чи в змішаному форматі. Саме тому ідентифікація контенту є не технічним, а юридичним інструментом. Крім того, Рамкова конвенція Ради Європи про штучний закріплює принципи прозорості та право особи знати про взаємодію зі штучним інтелектом. Це створює нормативну основу для впровадження маркування, метаданих і інших механізмів ідентифікації, які мають ключове значення для доказування у судових спорах. Тож технічно можливо забезпечити відмежування продуктів, створених за допомогою ШІ, від оригінальної творчості людини.

Доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, к.ю.н., доцент Кирилюк А.В.: У дисертації Ви багато уваги приділяєте захисту прав інтелектуальної власності в умовах використання штучного інтелекту. Чи не вбачаєте Ви ризику, що посилення правової охорони може стримувати інновації та розвиток ШІ?

Відповідь: Це слушне питання, і я свідомо порушую його в дисертації. Дійсно, надмірно жорстке або негнучке регулювання у сфері інтелектуальної власності може створювати так званий chilling effect для інновацій. Це, в свою чергу, може призводити до відсутності доступу до важливих знань, інформації, технологій з боку осіб та груп, що не можуть за них заплатити, а отже поглиблювати глобальну нерівність, про що пише ряд західних авторів. Водночас відсутність правової визначеності у сфері ШІ створює не менші ризики — як для правовласників, так і для розробників та інвесторів. Тож

міжнародне та національне право повинні одночасно захищати результати інтелектуальної діяльності та забезпечувати свободу творчості.

На мою думку, цей баланс вже враховується при формуванні права Ради Європи та Європейського Союзу в питаннях штучного інтелекту та захисту інтелектуальної власності. Наприклад, в праві ЄС захист прав інтелектуальної власності поєднується з винятками та обмеженнями в інтересах інновацій, зокрема у цифровому середовищі. У дисертації я виходжу з того, що ключовим є не посилення охорони як таке, а адаптація правових механізмів до специфіки ІІІ. Саме тому пропонується використання гнучких інструментів таких як спеціальні режими охорони, поетапної імплементації стандартів ЄС. Такий підхід відповідає як Дорожній карті та Білій книзі Мінцифри, так і загальним підходам ЄС до регулювання ІІІ. Отже, мова йде не про протиставлення інновацій і охорони прав, а про їх узгодження в межах правової держави.

Після відповідей на запитання виступила **науковий керівник – професор кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, д.ю.н., професор Ульянова Г.О.**

Науковий керівник зазначила, що автору вдалося виконати завдання та досягти поставленої мети, для чого було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання.

Позитивною рисою роботи є її практична спрямованість. Автор не обмежується теоретичними узагальненнями, а аналізує проблеми перспективи розвитку права та законодавства України з урахуванням сучасного розвитку міжнародного права інтелектуальної власності в епоху ІІІ. Підкреслюється, що (як і в інших державах) Україні бракує комплексного правового регулювання штучного інтелекту, що лише має бути створене. Однак, на увагу заслуговують наявні напрацювання, такі як Дорожня карта регулювання штучного інтелекту, підготовлена Міністерством цифрової трансформації України, яка зосереджена на розробці національно-правового режиму та імплементації положень права

ЄС, зокрема Акту ЄС про штучний інтелект з метою забезпечення європейської інтеграції України, гармонізації її законодавства з правом ЄС.

Сформульовані в роботі висновки та рекомендації, мають практичне та теоретичне значення, та розроблені автором особисто. Окремі питання дисертаційного дослідження можуть виступати підґрунтям для подальших наукових розвідок.

Індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план Бугаєць А.С. виконав вчасно та в повному обсязі.

За час роботи над дисертацією Бугаєць А.С. проявив себе як старанний та наполегливий дослідник. Важливо, що проблематика дисертаційного дослідження пов'язана зі сферою практичних інтересів Юрія Олександровича, а набутий практичний досвід дозволив визначити проблемні питання у сфері виконавчого провадження, звернення стягнення на частку та формулювати пропозиції щодо їх вирішення.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання» є самостійним, завершеним, науковим дослідженням, в якому містяться нові науково обґрунтовані результати та вирішуються наукові завдання, може бути рекомендована до проведення попередньої експертизи і подальшого захисту у разовій спеціалізованій вченій раді з метою присудження дисертантові ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

У обговоренні дисертаційного дослідження брали участь:

Завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, д.ю.н., професор Харитонova Олена Іванівна, відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Констатувала, що як і в минулі епохи, право тут навряд чи зможе діяти проактивно через свою консервативність, яка не дозволяє встигати з фактичним розвитком подій. Тож завдання полягає в якомога швидшій реакції на зміни, що вже фактично відбулися, їхньому поясненні в правових

категоріях та врегулюванні правовими засобами. Однією з основних задач тут стає врегулювання права інтелектуальної власності в епоху, коли саме поняття інтелекту змінюється, адже поряд з людською думкою з'являється новий феномен, що отримав назву штучного інтелекту. Право не може відповісти на засадничі філософські питання, наприклад щодо того що взагалі слід вважати інтелектом, однак воно може використати наявні правові принципи як основу для створення нових засобів правового регулювання.

За змістом, обсягом, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням дисертаційне дослідження дисертації Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання», відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендовано до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Галупова Л.І. звернула увагу, що у роботі комплексно розглянуто особливості міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту. Зазначила, що робота виходить з двох основних посилок: по-перше з того, що усвідомлення характеру міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту є актуальним завданням, що пов'язано із стрімким розвитком технологій, і по-друге з того, що конкретні норми з окреслених питань перебувають на етапі формування. Відповідно, робота не претендує на систематичний виклад правового регулювання прав інтелектуальної власності в епоху ІІІ.

Окремо виділено філософсько-правові питання, що можуть бути пов'язані з врегулюванням прав інтелектуальної власності в епоху ІІІ. Головним з них є питання про те, чи можна розглядати ІІІ як автора. Досліджуються різні підходи до вирішення даного питання, в тому числі, теорія цифрової особистості. Робиться висновок про неможливість підтримати такі підходи та необхідність відмови від спроб «олюднити» ІІІ, що зумовлюється його нездатністю до самостійної творчої діяльності без

участі людини. Наголошується, що на даному етапі розвитку ІІІ, його можна розглядати виключно як інструмент, але не як автора чи співавтора. Відповідно, ключовим питанням розвитку права інтелектуальної власності постає розподіл прав між особою, що створює ІІІ (розробником) та особою, що його використовує для творчої діяльності (автором, винахідником).

Дисертація дисертації Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертаційних досліджень, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права.

Кандидат юридичних наук, доцент Бааджи Н.П. звернула увагу на те, що обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною, комплексною та відповідає викликам сьогодення та потребам практики. Відзначила ґрунтовний підхід до ключових питань врегулювання права інтелектуальної власності в епоху ІІІ, а саме чи може ІІІ в якомусь сенсі вважатися автором. ІІІ може виконувати завдання з реалізації творчого задуму, однак він принципово нездатний самотійно сформулювати творчий задум чи волю до спільної реалізації творчого задуму, яка могла б зробити його, принаймні, співавтором. Саме відсутність такого задуму і волі змушують розглядати ІІІ виключно як інструмент, але не як самотійного автора. Враховуючи зазначене, дисертаційна робота може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Кирилюк А.В. відзначила, що сформульовані здобувачем висновки, пропозиції, положення, які виносяться на захист, мають наукову новизну, свідчать про глибокий аналіз як доктринальних розробок у зазначеній сфері, так і законодавчих та практичних аспектів реалізації частки у межах виконавчого провадження. Підкреслила, що станом на початок 2026 року в Україні відсутня системна законодавча база щодо ІІІ, за винятком окремих аспектів, пов'язаних з

авторським правом». Офіційна стратегія української держави щодо регулювання штучного інтелекту відображена в Дорожній карті регулювання штучного інтелекту в Україні, затвердженій Міністерством цифрової трансформації України, полягає в тому, щоб зосередитися імплементації актів ЄС, таких як Акт про штучний інтелект. Така стратегія є цілком виправданою з огляду на прагнення України вступити в ЄС, а також необхідність створити умови для того, щоб український бізнес був конкурентоспроможним на європейському ринку..

Підсумовуючи зазначила, що дисертаційна робота Бугаєць А.С. є самостійно, завершеною науковою працею, яка може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати наступний

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації дисертації Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання», поданої на здобуття доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Штучний інтелект (далі-ШІ) належить до технологій, розвиток яких зумовлює масштабні зміни у різних сферах суспільного життя та актуалізує потребу в переосмисленні традиційних підходів до правового регулювання. Від автономних транспортних засобів і віртуальних помічників до охорони здоров'я та робототехніки, від наукового прогнозування до поля бою – ШІ здійснив революцію в різних галузях і має потенціал для їхньої подальшої трансформації. Враховуючи, що технології ШІ продовжують розвиватися,

стають все більш затребуваними, а їхній розвиток отримує все більше інвестицій, актуального значення набуває розроблення ефективних механізмів правового регулювання відносин у сфері ІІІ.

Одним із ключових викликів інтеграції ІІІ у всі сфери суспільного життя є питання забезпечення прав інтелектуальної власності. Виступаючи результатом інтелектуальної діяльності, ІІІ стає самостійним генератором об'єктів, які за своїми ознаками є майже тотожними, результатам творчої діяльності, створених авторами, винахідниками. Створення об'єктів творцями з використанням технологій ІІІ, а також генерування об'єктів ІІІ самостійно потребують різних правових режимів охорони. Однак через постійне удосконалення ІІІ технологій вирізняльні ознаки згенерованих об'єктів стають все менш виразними, що обумовлює важливість розмежування способів використання ІІІ для створення чи генерування різних об'єктів. Особливо це помітно у зв'язку з появою так званого генеративного ІІІ та нейронних мереж, які засновані на алгоритмах машинного навчання, подібних до тих, що використовуються людським мозком, зокрема у вигляді розпізнавання зображень, розпізнавання мови та обробки мови.

Оскільки моделі ІІІ стають все більш досконалими та використовуються у різних сферах суспільного життя і виробництва, потреба в правовому регулюванні прав інтелектуальної власності набуває актуальності. Це зумовлює необхідність поглибленого аналізу правових засад регулювання ІІІ у взаємозв'язку з правами інтелектуальної власності в міжнародному праві, в регіональних та національних правових системах.

Задля досягнення поставленої мети необхідним є аналіз сучасного стану правового регулювання питань, пов'язаних з правом інтелектуальної власності, авторським правом та інформаційними технологіями в національному та міжнародному праві. Правові норми щодо ІІІ та прав інтелектуальної власності не повинні виникати із вакууму, а можуть спиратися на вже напрацьовану правову базу і практику. Можна окреслити три джерела, з яких походять дане право і практика. По-перше, йдеться про

загальні норми міжнародного права та прав людини, що закладають основоположні засади і принципи правового регулювання на основі гуманізму. Попри спокус «олюднення» штучного інтелекту, саме гуманізм та людиноцентричність повинні бути основою будь-якого його регулювання, яке повинне уникати фальшивих аналогій між алгоритмічним «мисленням» програми та творчим людським мисленням. По-друге, йдеться про наявне міжнародно-правове та національно-правове регулювання права інтелектуальної власності, яке пройшло тривалу еволюцію та є результатом відповідей на виклики, породжені попередніми інформаційними революціями, такими як винахід писемності чи книгодруку. По-третє, слід брати до уваги напрацювання м'якого права зі ІІІ права і етики, врахування яких дозволить актуалізувати два перших компоненти та пристосувати їх до потреб регулювання права інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту.

Правове регулювання ІІІ наразі стрімко розвивається. Вже можна говорити про існування регіональних систем регулювання ІІІ в рамках Європейського Союзу та Ради Європи. Належність України до другої з цих систем та її незмінний курс на інтеграцію в першу означають, що українське законодавство про право інтелектуальної власності та штучний інтелект повинне бути приведенне у відповідність з правовим регулюванням та кращими практиками відповідних міжнародно-правових режимів. Існує нагальна потреба в розробці нового та доопрацюванні наявного законодавства. Наведені міркування зумовлюють актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Проблематика правового регулювання штучного інтелекту в цілому, і зокрема прав інтелектуальної власності у зв'язку із розвитком штучного інтелекту в останні роки привернула значну увагу дослідників. Це створило достатню базу для даної роботи, що спирається на праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що досліджували загальну проблематику права інтелектуальної власності, зокрема Б. А. Аблаєва, Н. О. Білоусова, О. М.

Боярчука, О. В. Васильєва, О. О. Ізбаша, О. О. Кохановської, О. Д. Святоцького, О. П. Світлічного, Л. Є. Стрельцова, а також дослідників правових проблем, породжених розвитком штучного інтелекту, таких як Т. О. Авдєєв, О. М. Бахтін, С. Р. Асірян, Л. В. Гудзь, О. М. Дорошенко, С. Н. Кравчук, Я.О. Тицька, І. В. Кульбабська, А. І. Марущак, Л.І.Галупова, Р. Г. Мелікова, С. О. Поляруш-Сафроненко, О. Е. Радутного, Г. Спіни, Л. Н. Тарасенко. На окрему увагу заслуговують вчені, що дослідили формування регіональних правових режимів ІІІ в Європі, таких як К. В. Єфремова, С. Герко, Дж. Зіллер, Г. Коген, Т. Мінссен.

Нарешті, не можна оминати увагою праці дослідників, що в своїх працях висвітлили питання інтелектуальної власності в світлі штучного інтелекту, таких як Є.О. Харитонов., О.І. Харитонova, Г.О. Ульянова, Г. О. Андрощук, М. В. Барановська, Д. М. Белов, Ю. М. Бисага, С. Блейр, Т. Бонд, І. І. Голубенко, В. В. Заборовський, Л. І. Работягова, І. Є. Якубівський. Особливо варто виділити новітні монографічні дослідження Є. А. Тимошенко, яка розглянула загальні питання правового забезпечення застосування ІІІ в праві України, О. В. Павлюка, який розглянув питання охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені за допомогою штучного інтелекту з точки зору цивільного права та О. Костенка, О.Харитонової, Є.Харитонova які дослідили правові питання, пов'язані із динамікою цифрової трансформації України, зосереджуючи увагу на взаємозв'язку між штучним інтелектом, метавсесвітом та захистом прав людини загалом, і прав особистості зокрема в Україні та в світі.

Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок у сфері права інтелектуальної власності, розробку в численних публікаціях правових питань, пов'язаних із штучним інтелектом, а також появу окремих досліджень і перших монографічних праць відносно окремих аспектів права інтелектуальної власності щодо об'єктів, створених за допомогою ІІІ, питання міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності

в умовах розвитку штучного інтелекту досі не стало предметом окремого комплексного дослідження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі міжнародно-правового регулювання створення, використання та охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності в умовах розвитку штучного інтелекту.

Предметом дослідження є міжнародно-правові норми, принципи, механізми та політики регулювання прав інтелектуальної власності в умовах розвитку технологій штучного інтелекту.

Мета і завдання дослідження. Відповідно до встановленого об'єкта та предмета дисертаційного дослідження, метою дослідження є розроблення цілісної теоретико-правової концепції міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності в умовах розвитку технологій штучного інтелекту, а також визначення напрямків вдосконалення міжнародного та національного правового регулювання.

Ця мета конкретизується такими *завданнями*:

- встановити понятійно-методологічні основи дослідження штучного інтелекту в світлі права інтелектуальної власності;
- простежити історичний шлях становлення та розвитку міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності;
- виявити характер впливу штучного інтелекту на право інтелектуальної власності в світлі права прав людини;
- визначити передумови становлення міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту;
- встановити основи регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності засобами міжнародного права;
- охарактеризувати перспективи штучного інтелекту як суб'єкта права інтелектуальної власності;
- висвітлити характер правового регулювання прав інтелектуальної власності щодо штучного інтелекту в праві Європейського Союзу;

- виявити елементи правового регулювання прав інтелектуальної власності щодо штучного інтелекту в праві Ради Європи;
- встановити характер імплементації міжнародно-правових зобов'язань України, які впливають з прав інтелектуальної власності щодо штучного інтелекту.

Методи дослідження. Мета роботи, її завдання, об'єкт та предмет зумовили обрання певного методичного інструментарію дослідження. Методологічну основу дисертації складає система загальнонаукових та спеціальних підходів і методів пізнання правових явищ. Методологічно дослідження ґрунтується на поєднанні загально-наукових методів дослідження, зокрема аналізу та синтезу, історичного методу, методів герменевтики з методом дослідження конкретних справ (кейс-стадіз), що дозволило надати комплексний погляд на правову проблематику, пов'язану з впливом штучного інтелекту на міжнародно-правове регулювання права інтелектуальної власності. В дослідженні було застосовано наступні методи.

Діалектичний метод застосовувався для аналізу феноменів правової реальності в їхньому нерозривному поєднанні (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Застосування історичного методу дозволило простежити розвиток права інтелектуальної власності в національному та міжнародному праві та співставити цей розвиток з науково-технічними революціями минулого (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Формально-логічний метод був застосований для аналізу філософських уявлень про штучний інтелект, окреслення осмислюваних в їхніх рамках феноменів та виокремлення підходів, що можуть бути використані для пояснення правової природи ІІІ (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1). Застосування структурно-функціонального методу дозволило методологічно вірно побудувати категоріальний апарат дисертаційного дослідження, а саме скласти уявлення про застосовність традиційних методів, норм та принципів права інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Значну роль в роботі відіграв герменевтичний метод, за допомогою якого досліджувалася

сутність таких понять як «інтелект», «штучний інтелект», «автор» та інших засадничих категорій дослідження. Методи герменевтики також були застосовані під час аналізу нормативно-правових актів та практики міжнародних судів з метою з'ясування змісту конкретних норм права (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3).

Емпіричну базу дослідження склали міжнародні договори, законодавство зарубіжних країн, практика міжнародних та національних судів, акти м'якого права, що були підготовлені міжнародними організаціями, доповіді неурядових організацій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що ця робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням права інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту. Це дозволило автору сформулювати за результатами дослідження низку наукових положень, висновків та пропозицій, а саме:

а) уперше:

обґрунтовано, що сучасне міжнародно-правове регулювання права інтелектуальної власності трансформується із системи спеціалізованих міжнародних договорів у комплексний міжгалузевий міжнародно-правовий режим, який функціонує на перетині міжнародного торговельного права, міжнародного права прав людини, інформаційного права, що зумовлено розвитком технологій штучного інтелекту та цифрових платформ;

запропоновано цілісну концепцію основ міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності в умовах розвитку штучного інтелекту, в складі трьох елементів: загальних принципів міжнародного права та права прав людини, поточних міжнародних договірних та звичаєвих норм і практики, що в сукупності формують міжнародно-правовий режим права інтелектуальної власності, та напрацювань філософсько-правової та етичної думки, що виражені в актах м'якого права стосовно поняття, права та етики штучного інтелекту;

запропоновано людиноцентричний підхід до розвитку міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності, відповідно до якого баланс між правом інтелектуальної власності як майновим правом та його соціальною функцією має визначатися з урахуванням впливу технологій штучного інтелекту, цифрового середовища та міжнародних стандартів захисту прав людини;

удосконалено:

- періодизацію розвитку міжнародно-правового регулювання права інтелектуальної власності та запропоновано авторський підхід, який ґрунтується на критерії зміни технологічних передумов створення та використання результатів інтелектуальної діяльності та включає: технологічний етап (від виникнення перших привілеїв до середини XX століття), орієнтований на охорону традиційних об'єктів творчої діяльності (друкарство; технологічне виробництво); цифровий (програмно-інформаційний) етап (кінець XX – XXI століття), пов'язаний із розробкою та започаткуванням міжнародно-правової охорони комп'ютерних програм, програмного забезпечення та інших цифрових об'єктів права інтелектуальної власності; алгоритмічний етап (XXI століття від появи перших положень про штучний інтелект до сьогодення), зумовлений розвитком технологій штучного інтелекту, який характеризується формуванням нових підходів до визначення суб'єктів, об'єктів та механізмів міжнародно-правової охорони результатів інтелектуальної діяльності;

- наукові підходи до визначення сучасної структури міжнародно-правового регулювання інтелектуальної власності шляхом обґрунтування взаємозалежності системи Паризької та Бернської конвенцій, Угоди ТРІПС, режиму ТРІПС+ та міжнародного права прав людини як взаємодоповнюючих елементів єдиного механізму охорони результатів інтелектуальної діяльності;

- концепцію регулювання штучного інтелекту та доведено, що розвиток штучного інтелекту не створює автономної сфери правового регулювання, а виступає фактором інтеграції міжнародного права прав

людини, міжнародного права інтелектуальної власності, міжнародного гуманітарного права та актів «м'якого права» у єдиний міжнародно-правовий режим регулювання технологій штучного інтелекту;

в) дістали подальшого розвитку:

- теоретичний доробок філософської та філософсько-правової науки щодо визначення штучного інтелекту та етико-правових аспектів буття та розвитку штучного інтелекту, в тому числі відносно визначення таких понять як «автор», «авторство», «співавторство» та «авторське право» з урахуванням розвитку штучного інтелекту;

- положення щодо особливостей розвитку права Європейського Союзу у сфері регулювання штучного інтелекту та права інтелектуальної власності шляхом обґрунтування висновку про формування самостійного регіонального правового режиму регулювання штучного інтелекту, який розвинувся від актів «м'якого права» та рекомендаційних документів до системи обов'язкових нормативно-правових актів, центральне місце серед яких займає Акт ЄС про штучний інтелект, що забезпечує комплексне регулювання використання технологій ШІ та охорони прав інтелектуальної власності.

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено у 8 публікаціях, у тому числі 4 статтях, опублікованих у наукових періодичних виданнях, перелік яких затверджених МОН України, 4 тезах доповідей на науково – практичних конференціях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Тема дисертації затверджена Вченою радою (протокол № від «» 2022 року) та змінена на засіданні Вченої ради (протокол № від «» 2024 року).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані:

– у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Міжнародне право», «Міжнародне право прав людини», «Право інтелектуальної власності», «Штучний інтелект в професійній діяльності юриста», «Віртуальна (цифрова) особа», а також для підготовки підручників, навчальних та навчально-методичних посібників із зазначених дисциплін;

- у правозастосовній діяльності – в практичній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема міністерств, органів сектору безпеки і оборони, судів, адвокатури, правоохоронних органів та нотаріату;

- у науково-дослідній роботі – для подальшої розробки теоретичних засад міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності в умовах розвитку штучного інтелекту;

- у сфері правотворчості – для підготовки проєктів нормативно-правових актів, вдосконалення законодавства у сфері права інтелектуальної власності та штучного інтелекту, імплементації міжнародних і європейських стандартів у національне законодавство.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дослідження становить 219 сторінок, із яких 166 сторінок – основного тексту. Список використаних джерел складається із 383 найменувань на 45 сторінках.

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:**

1. Бугаєць А.С. До питання про визначення авторського права в епоху штучного інтелекту. *Актуальні проблеми правознавства*. 2026. № 4. С. 80-85. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2025.04.080>
2. Бугаєць А.С. Рамкова конвенція Ради Європи зі штучного інтелекту: попередній аналіз. *Право і суспільство*. 2025. № 5, т. 2. С. 653-658. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.84>
3. Бугаєць А.С. Історичні аспекти становлення та розвитку права інтелектуальної власності в період до XX століття. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 417-420. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-4/99>
4. Бугаєць А.С. Право інтелектуальної власності на твори, створені штучним інтелектом: перспективи міжнародно-правового та національного регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. С. 39-43. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.6>

**Наукові публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації
та додатково відображають наукові результати дисертації:**

1. Бугаєць А.С. Сучасні тенденції міжнародно-правового регулювання інтелектуальної власності. Права людини в період збройних конфліктів : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2025 р.). м. Одеса, 2025. С. 191-193. URL: <https://hdl.handle.net/11300/31703>
2. Бугаєць А.С. Розвиток штучного інтелекту та право інтелектуальної власності в нових реаліях. Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (16 травня 2025р.). м. Одеса, 2025. С.233-235. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30596>
3. Бугаєць А.С. Право інтелектуальної власності на продукт, створений з використанням штучного інтелекту та міжнародне право: постановка проблеми. Права людини в період збройних конфліктів : матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини (м. Одеса, 1 листоп. 2024 р.). Одеса, 2024. С. 434-439. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28712>

4. Бугаєць А.С. Регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності засобами міжнародного права. Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.). Одеса, 2024. С. 673-675. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28928>

Характеристика особистості здобувача:

Бугаєць Альона Сергіївна народилась 15 грудня 1998 року в місті Лубни Полтавської області.

У 2017 році закінчила Лубенський лісотехнічний коледж та здобула освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за спеціальністю «Бухгалтерський облік».

У 2020 році закінчила Національний університет «Одеська юридична академія» та здобула ступінь бакалавра за спеціальністю «Право».

У 2022 році закінчила Національний університет «Одеська юридична академія» та здобула ступінь магістра за спеціальністю «Право».

З 2022 року аспірантка кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія».

У 2019-2020 роках – Національний університет «Одеська юридична академія», посада – помічник ректора.

У 2020-2024 роках – Національний університет «Одеська юридична академія», посада – провідного фахівця.

З 2024 року по теперішній час – Національний університет «Одеська юридична академія», посада – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації дисертації Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Бугаєць А.С. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.05.2024 р., № 507), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р., № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію дисертації Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації

дисертації Бугаєць А.С. на тему: «Право інтелектуальної власності в епоху штучного інтелекту: міжнародно-правове регулювання»:

Голова ради: завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор Харитонова Олена Іванівна.

Рецензент: доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Галупова Лариса Ігорівна.

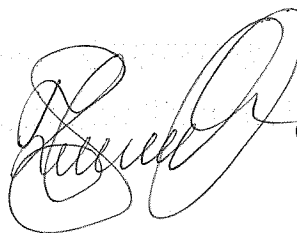
Рецензент: доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Мануїлова Катерина Вікторівна.

Офіційний опонент: професор кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка, д.ю.н, професор Якубівський Ігор Євгенович.

Офіційний опонент: декан факультету права та економіки Міжнародного університету, д.ю.н., доцент Тицька Яна Олександрівна.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів, кандидатів наук і докторів філософії за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 6; проти – немає; утрималися – немає; науковий керівник участі у голосуванні не брала.

**Головуюча на засіданні,
завідувач кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
д.ю.н., професор**

Олена ХАРИТОНОВА